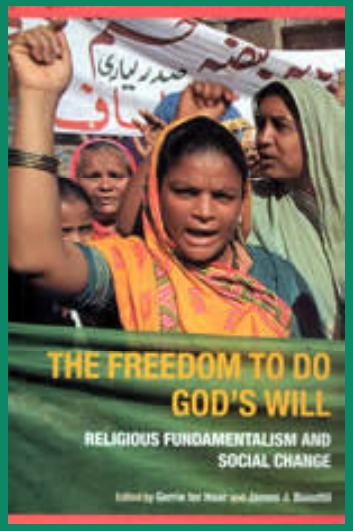

Roxana Havrici

Faculty of Sociology and Social Work, Babes-Bolyai University, Cluj, Romania,
E-mail: roxanahavrici@yahoo.com

Gerrie ter Haar și James J. Busuttil (eds.), The Freedom to Do God's Will. Religious Fundamentalism and Social Change

Routledge, London and New York, 2003

La nivel global, ultimii 25 de ani au stat sub semnul unor transformări sociale profunde, a căror dinamică a generat apariţia unuia dintre cele mai incisive fenomene sociale – fundamentalismul religios. În dinamica socială a secolului trecut, fundamentalismul religios se distinge prin marea diversitate de forme, modele şi practici pe care le adoptă, care au la bază aceleaşi principii, dar care variază în funcţie de contextul religios şi cultural în care se dezvoltă. Este frapant impactul acestui fenomen în ţările în care grupările fundamentaliste au foarte mulţi adepţi sau în care aceştia sunt un factor de decizie în stat. Astfel, prin influenţa exercitată în politică, economie şi asupra sistemului legislativ, fundamentaliştii au încercat - uneori cu succes - să îşi impună propriile concepţii în spaţiul socio-cultural de provenienţă, transformând în norme sociale, principiile unui grup social delimitat numeric.

Majoritatea covârşitoare a demersurilor de cercetare a fundamentalismului religios se axează pe implicaţiile politice şi economice ale acestui fenomen, dintr-o perspectivă macrosocială.

The Freedom to Do God's Will. Religious Fundamentalism and Social Change, editat de Gerrie ter Haar şi James J. Busuttil, se încadrează într-un alt registru, oferind o perspectivă diferită asupra fundamentalismului religios, în termeni de cauză şi efect al schimbării sociale. Într-un discurs moderat şi matur, care militează în favoarea diversităţii religioase şi culturale şi devine mai convingător prin background-ul autorilor celor zece studii de caz prezentate în volum, analiza fenomenului este îndreptată către susceptibilitatea ca o tradiţie religioasă să devină vulnerabilă în contextul fundamentalizării, către problematica drepturilor omului în general şi în special către rolul femeii în comunităţile fundamentaliste.

În contextul în care, dintre fenomenele sociale cele mai puternice ale secolului XX, fundamentalismul religios pare să fi beneficiat de cea mai proeminentă campanie de PR, ajungâng ca utilizarea termenului să devină un fapt social, autorii articolelor din "Religious Fundamentalism and Social Change" îndeamnă la o maturizare a discursului despre fundamentalismul religios. Studiile de caz prezentate în volum au o dublă valoare internă: pe de o parte, acestea avansează ideea imposibilităţii de a circumscrie fundamentalismul unui context social sau cultural concret sau de a specifica anumite trăsături care să facă facilă identificarea manifestărilor de această factură, iar de cealaltă parte, acestea propun o analiză mai profundă, simbolică a termenului, mai degrabă decât a fenomenului în sine.

Ideea de bază propusă de autorii volumului este faptul că fenomenul are o dinamică specifică, pe care aceştia o ilustrează prin fragmente de realităţi sociale,

Key words:

religious fundamentalism, social change, women's rights, freedom, human rights, religious discourse, Gerrie ter Haar, James Busuttil

dar şi o dinamică nespecifică, determinată de dinamica percepţiei acestui fenomen. Astfel, cele zece articole sunt rezultatul cercetărilor derulate în context multicultural şi particularizează anumite aspecte ale fenomenului inserat în societăţile islamice, creştine, iudaice, budiste, hinduse, axându-se pe „trăsăturile de familie" (Scott Appleby) ale acestuia (întoarcerea la valorile tradiţionale, nevoia de consolidare a identităţii religioase, discursul şi practicile discriminatorii la adresa femeii, militantismul), dar mai ales pe aspectele considerate atipice fenomenului. Disocierea între fundamentalism şi islam, pe de o parte, şi manifestările violente, de cealaltă, strategiile şi tehnicile persuasive utilizate de femeile din comunităţile fundamentaliste care conduc la acceptarea lor în viaţa publică – fac parte din ultima categorie şi acestora li se acordă un spaţiu larg în volum.

Nu în ultimul rând, fundamentalismul religios cunoaşte o dinamică aparte prin prisma reprezentărilor asupra acestuia. Suprautilizarea acestui concept în discursul public, ştiinţific sau ideologic a determinat resemnificarea sa simbolică, astfel că, dincolo de o realitate concretă a manifestărilor de tip fundamentalist, fenomenul a ajuns să fie reconstruit social, devenind tot mai difuz, mai încărcat de semnificaţii simbolice, un construct social generat la nivelul reprezentărilor colective. În acest sens, autorii celor zece articole din "Religious Fundamentalism and Social Change" îndeamnă la o maturizare a discursului asupra fundamentalismului religios, pornind de la premisa că registrul valoric, ceea ce cred şi ceea ce îşi reprezintă oamenii în legătură cu ideea fundamentalismului religios, este într-o anumită măsură, mai important decât ceea ce e vizibil şi cuantificabil cu uşurinţă în viaţa socială, discursul asupra fundamentalismului având adesea un impact la fel de puternic ca şi manifestările fundamentaliste. În acelaşi registru al maturităţii discursive se încadrează şi îndemnul autorilor de a aborda mişcările fundamentaliste nu exclusiv ca fenomene tipic religioase, ci în primul rând ca mişcări sociale inspirate de ideologia religioasă, dar cauzate şi rezultante ale schimbării sociale.

Propunând o abordare moderată şi ilustrând prin cazuri atipice problematica fundamentalismului religios, autorii articolelor din "Religious Fundamentalism and Social Change" îşi propun să dizolve stereotipiile care s-au construit în jurul conceptului de fundamentalism religios, arătând că în anumite cazuri, acesta reprezintă mai mult decât acte de violenţă, de etalare şi impunere a puterii, respectiv de asumare a acestui demers; mai rezervat, mai circumspect, discursul autorilor din volumul menţionat arată că uneori ceea ce ar putea fi etichetat drept fundamentalism religios este expresia libertăţii de a-ţi refuza libertatea.